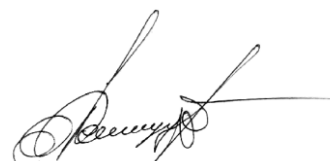

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

ДЕНИЩУК ДЕНИС ЄВГЕНІЙОВИЧ

УДК 342.951

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА
ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ
В ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ
УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Кропивницький – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
Джафарова Олена В'ячеславівна,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри
поліцейської діяльності та публічного адміністрування

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Артеменко Ігор Анатолійович,
Одеський апеляційний суд,
голова

доктор юридичних наук, професор
Миронюк Роман Вікторович,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності

Захист відбудеться «_8_» _червня_2024 року о 12.00_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.05 Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, Україна, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, Україна, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

Автореферат розіслано 06 травня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.А. Сокурєнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Зауважимо, що слова «таємниця» та «секрет» в словниках розглядаються як синоніми і навіть розтлумачуються ними одне через інше. Втім сутність цих понять зводиться: до чогось такого, що відоме не всім та не підлягає розголошенню. Точно встановити коли вперше виникли «секрети», як явище державно-політичного життя, навряд чи можливо. Проте, з того часу, коли країни світу розпочали на достатньо постійній основі запроваджувати розвідувальну діяльність, з'явилась і необхідність у системній розбудові охорони «державних таємниць» і «секретів». Наразі сучасне національне законодавство характеризує «державну таємницю» як інформацію, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці України. Отже, охорона «секретних» відомостей є однією з постійних задач, якими опікується наша держава в сфері національної безпеки.

Цілком зрозуміло, що із початком гібридної російської агресії, яка в 2014-му році призвела до тимчасової окупації окремих територій нашої держави (факт якої зафіксовано в Законі України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»), важливість належного забезпечення охорони «державної таємниці» різко підвищилась. В подальшому, із початком повномасштабного російського воєнного нападу (який відбувся 24 лютого 2022 року і продовжується досі), актуальність удосконалення охорони «державної таємниці» лише зростає.

Разом із тим, національна нормативно-правова база з охорони «державної таємниці» зазнає поступових змін та трансформацій, що відбуваються як на рівні законів, так і на рівні підзаконних актів. Наприклад, чинний Закон України «Про державну таємницю», за близько 30 років свого існування, отримав 27 редакцій. Крім того, неодноразовими були й спроби законотворців повністю оновити існуючий Закон. Наприклад, зараз до Верховної Ради України подано законопроект «Про безпеку класифікованої інформації» (реєстр. № 8394 від 27.01.2023). Розробку проекту було передбачено пунктом 242 Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2023 рік (затвердженого Постановою ВРУ від 07.02.2023 р. № 2910-IX). За номером 586 цей проект було включено до Порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання (Постанова ВРУ від 06.02.2024 р. № 3562-IX). Таким чином, можна констатувати, що охорона «державної таємниці» не лише актуальна та має важливе значення для існування держави, але й зазнає постійних спроб нормативно-правового удосконалення.

У той же час, оперування державними «секретами» характерне не лише для якоїсь однієї окремої сфери діяльності. Навпаки, державні «таємниці» існують у багатьох галузях. Зокрема роботи із «державною таємницею» провадяться і в сфері виконання кримінальних покарань. Остання наразі має багато назв, як то: система виконання покарань, пенітенціарна система, система Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України) тощо.

На сьогоднішній день можна впевнено констатувати, що ДКВС України в її сучасному вигляді виникла шляхом численних трансформацій, які й досі

незавершені. Фахова література поділяє історичний шлях розвитку системи виконання кримінальних покарань на: допенітенціарний, філантропічний; та політичний періоди. Останній з них відбувається зараз, за часів сучасної незалежної України. Активне реформування системи ДКВС України викликане потребою зміни цінностей, покладених в основу системи виконання кримінальних покарань, й приведення їх у відповідність до прогресивних демократичних засад. Втім трансформації змісту потребують й набуття відповідної форми. Отже, означені зміни вочевидь неможливі без належної організаційної перебудови. З цього приводу маємо констатувати, що розбудова сучасної ДКВС України зараз активно продовжується, як на рівні нормативно-правового врегулювання діяльності зазначеної Служби, так і на рівні запровадження структурно-організаційних змін.

Резюмуючи викладене, виникають підстави стверджувати, що проблематика адміністративно-правової охорони «державної таємниці» в ДКВС України насправді стосується поєднання одразу двох динамічних правових явищ – розбудови ДКВС України та удосконалення охорони «державної таємниці», яка відбувається безпосередньо в цій Службі. В такому випадку подальший розвиток обох зазначених систем вочевидь потребує поглибленого вивчення особливостей їх сумісного сучасного стану.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі питання формування, розвитку та функціонування пенітенціарної системи й Державної кримінально-виконавчої служби України неодноразово досліджувались багатьма науковцями. Свій внесок у відповідні напрацювання зробили такі відомі вчені як: О. Бандурка, Є. Бараш, О. Беца, І. Богатирьов, С. Богунов, П. Богуцький, С. Буров, А. Галай, А. Григоренко, О. Григор'єв, С. Зливко, М. Єлігулашвілі, І. Заворотько, І. Іваньков, О. Колб, Т. Короткий, О. Лісіцков, В. Львовчкін, Д. Ніколенко, С. Ніщिमна, О. Олійник, М. Пашковський, В. Пузирний, М. Пузирьов, Г. Радов, В. Синьов, В. Стаднік, Н. Хендель, І. Христич, Ю. Чакубаш, К. Шкарупа, О. Шкута, Д. Ягунов, І. Яковець та багато інших видатних дослідників.

Проблематиці охорони «державної таємниці» та інформаційної безпеки свої наукові праці присвятили, наприклад, такі науковці як: А. Бабенко, І. Башта, А. Благодарний, О. Беспалова, І. Божков, О. Ботвінкін, В. Василюк, В. Ворожко, В. Глуховець, М. Григорчук, О. Гоц, А. Гуз, О. Джафарова, О. Джус, Ю. Дрейс, А. Дудатьєв, М. Золотарьова, І. Касперський, С. Климчик, І. Копотун, Б. Кормич, О. Кузнєцов, О. Кузьмич, О. Кулініч, А. Лисеюк, В. Макаренко, А. Марущак, М. Микитюк, М. Мирошніченко, Є. Нікулін, В. Олійник, В. Павленко, П. Павлюк, С. Пасіка, А. Пашков, С. Петков, І. Романенко, Ю. Самойленко, Л. Северин, П. Свір, К. Свіріна, Р. Скриньковський, Л. Сопільник, А. Супруненко, А. Чубенко, О. Шамсутдінов, С. Шатрава, А. Шевченко, В. Шлапаченко, П. Яковлев та інші вчені.

Не дивлячись на доволі велику кількість наукових робіт, дослідження особливостей охорони «державної таємниці» саме в Державній кримінально-виконавчій службі України носять поодинокий та епізодичний характер. Отже, стан вивчення означеної проблематики неможна визнати достатнім. Зважаючи на

цей факт, обрана тематика дослідження потребує поглибленого наукового розгляду.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження спрямовано на реалізацію основних положень: Законів України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ; «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ; та «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI; Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»» від 26 травня 2015 року № 287/2015; Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»» від 16 лютого 2022 року № 56/2022; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України» від 13.09.2017 року № 654-р; Розпорядження Кабінет Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках» від 16 грудня 2022 року № 1153-р; Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21; а також плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета та завдання дослідження. Наукова робота спрямована на визначення особливостей адміністративно-правового регулювання відносин, що складаються в сфері охорони «державної таємниці» в Державній кримінально-виконавчій службі України, виявлення яких дозволить сформулювати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо подальшого удосконалення охорони «державної таємниці» в ДКВС України.

Для досягнення визначеної мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

– виявити ознаки категорій «таємниця» та «державна таємниця», охарактеризувати об'єкт адміністративно-правової охорони «державної таємниці», визначити сутність поняття «адміністративно-правова охорона державної таємниці»;

– визначити принципи охорони «державної таємниці» та охарактеризувати особливості завдань щодо охорони «державної таємниці» в ДКВС України;

– розкрити зміст правових засад реалізації державної політики в сфері охорони «державної таємниці» в ДКВС України;

– окреслити систему суб'єктів охорони «державної таємниці» та охарактеризувати адміністративно-правовий статус тих з них, які належать до ДКВС України;

– визначити форми та методи охорони «державної таємниці» в ДКВС України;

– з'ясувати підстави та визначити особливості адміністративної відповідальності за порушення режиму «секретності» в ДКВС України;

– охарактеризувати особливості проведення службових розслідувань щодо порушення режиму «секретності» в ДКВС України;

– окреслити зарубіжний досвід адміністративно-правової охорони «державної таємниці» та можливості його використання в Україні;

– охарактеризувати особливості розвитку, сучасний стан та перспективи удосконалення адміністративно-правового регулювання охорони «державної таємниці» в ДКВС України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в ДКВС України з приводу охорони «державної таємниці».

Предмет дослідження становить адміністративно-правова охорона «державної таємниці» в Державній кримінально-виконавчій службі України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження, в рамках поставлених задач було застосовано методологічні підходи з використанням філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання.

Запровадження *герменевтичного* методу дало можливість знайти підходи до розуміння та інтерпретації наявних наукових напрацювань щодо виявлення сутності та особливостей «державної таємниці» як об'єкту адміністративно-правової охорони (розділ 1-3).

Застосування загальнонаукових методів *аналізу* та *синтезу* дозволило виявити характерні ознаки «державної таємниці», а *формально-юридичний (догматичний)* підхід забезпечив визначення сутності поняття «адміністративно-правова охорона державної таємниці» (підрозділ 1.1). За допомогою *діалектичного* підходу було окреслено коло завдань та принципів адміністративно-правової охорони «державної таємниці» в ДКВС України (підрозділ 1.2). Визначаючи взаємозв'язок між загрозами національній безпеці та збереженням «державної таємниці», було розкрито зміст правових засад реалізації державної політики в сфері охорони «державної таємниці» в ДКВС України шляхом застосування *синергетичного* методу дослідження (підрозділ 1.3).

Дедуктивний метод став у нагоді при окресленні системи суб'єктів охорони «державної таємниці» в ДКВС України та формулюванні авторської класифікації останніх (підрозділ 2.1). При визначенні форм та методів охорони «державної таємниці» в ДКВС України було застосовано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, а саме: *системно-структурний, порівняльно-правовий та метод узагальнення* (підрозділ 2.2). *Структурно-функціональний та логіко-семантичний* методи були застосовані для виявлення особливостей адміністративної відповідальності за порушення режиму «секретності» та проведення службових розслідувань в Державній кримінально-виконавчій службі України (підрозділ 2.3).

Застосування *історико-правового* методу дозволило визначити особливості зарубіжного досвід адміністративно-правової охорони «державної таємниці» та оцінити можливості його використання в Україні (підрозділ 3.1). Метод *моделювання* у поєднанні з методом *прогнозування* дозволили охарактеризувати

сучасний стан та перспективи подальшого розвитку охорони «державної таємниці» в ДКВС України (підрозділ 3.2)

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених різних галузевих спрямувань, як-то філософії, теорії держави і права, теорії управління, адміністративного права та процесу, інформаційного права тощо.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, Закон України «Про державну таємницю», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України, міжнародні нормативно-правові акти, інші національні законодавчі та підзаконні акти, які регламентують правовідносини щодо охорони «державної таємниці».

Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять статистичні дані, звіти та довідки Міністерства юстиції України й Державної кримінально-виконавчої служби України як суб'єктів провадження діяльності, пов'язаної із «державною таємницею», а також власний багаторічний досвід здобувача в відповідних державних інституціях, які мали повноваження щодо реалізації державної політики в сфері охорони «державної таємниці».

Наукова новизна отриманих результатів ґрунтується на тому, що робота є однією з перших спроб комплексного вивчення Державної кримінально-виконавчої служби України як суб'єкта задіяного в реалізації державної політики в сфері охорони «державної таємниці».

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем, а саме:

вперше:

– запропоновано розглядати «адміністративно-правову охорону державної таємниці» як: комплексну систему адміністративно-правових норм, яка реалізуються визначеними державою суб'єктами з метою запобігання розголошенню «секретної інформації» та втратам її матеріальних носіїв, визначає і забезпечує відповідальність та врегульовує заходи забезпечення «режиму секретності» і обмеження доступу до відомостей, які містять «державну таємницю»;

– розтлумачено поняття Державної кримінально виконавчої служби України не як певного органу із складною системою підпорядкування, а як правового інституту, функціонування якого забезпечується комплексом правових норм і взаємодією відповідних суб'єктів із різною спрямованістю (профілем) діяльності;

– теоретично обґрунтовано доцільність доповнення Закону України «Про державну таємницю» загальними принципами. Запропоновано такий їх перелік: принцип законності; принцип необхідного знання; принцип персональної відповідальності; принцип комплексного оцінювання «інформації»; принцип обліку «інформації» та документування діяльності;

удосконалено:

– класифікацію типових завдань з охорони державної таємниці, що мають забезпечуватись у всіх суб'єктах провадження діяльності, пов'язаної із «державною таємницею». До таких завдань віднесено: контроль-наглядові;

обліку та документування; організаційні; аналітичні, комунікаційні, завдання із планування.

– запропоновано уточнення до Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Державній кримінально-виконавчій службі України» від 12.03.2015 року № 356/5;

– запропоновано уточнення до Положення «Про Департамент з питань виконання кримінальних покарань» в частині, що стосується повноважень Начальника Департаменту та завдань і прав Департаменту;

дістали подальшого розвитку:

– систематизація ознак видів «таємної інформації». До основних характеристик віднесені: 1) назва виду «таємної інформації»; 2) мета виокремлення виду «таємниці»; 3) сфера діяльності, в якій створюється «таємна інформація»; 4) характеристика загроз, які становить розголошення «таємної інформації»; 5) правові засади унормування виду «таємниці»; 6) особливості захисту «таємної інформації» та правового режиму її охорони;

– зміст об'єкту адміністративно-правової охорони державної таємниці. До об'єкту запропоновано відносити: доступ до «секретної інформації» (в будь-якому її виді), встановлений законодавством порядок поведження із «державною таємницею» та ресурси, контроль яких здійснюється з метою охорони «державної таємниці» (матеріальні носії секретної інформації (МНСІ); режимні приміщення, зони та території; інформаційні (автоматизовані) та інформаційно-комунікаційні системи тощо);

– визначення методів охорони державної таємниці. Запропоновано розуміти останні як: спрямовані на осіб, які провадять діяльність пов'язану із «державною таємницею», способи впливу, що відповідають вимогам законодавства і запроваджуються з метою забезпечення охорони «секретної інформації». Встановлено, що характерною особливістю методів, які застосовуються в сфері охорони «державної таємниці», є їх імперативний характер Прикладами методів охорони державної таємниці є: встановлення правового режиму секретності; метод заохочення; метод контролю; тощо;

– уточнено поняття «форми охорони державної таємниці». Встановлено, що вони представляють з себе наділені характерними зовнішніми ознаками дії суб'єктів уповноважених на їх здійснення з метою забезпечення охорони «державної таємниці». Доведено, що форми здійснення заходів з охорони державної таємниці не зводяться виключно до тих дій, які чітко врегульовані законодавством. Наголошено на тому, що застосування найбільш широкого спектру відповідних форм сприяє підвищенню якості охорони «державної таємниці», оскільки дає можливість обрати найефективнішу форму для кожної окремої ситуації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний інтерес та мають практичне значення і можуть бути використані в:

– *науково-дослідницькій сфері* – як основа для подальших досліджень теоретичних і практичних питань щодо удосконалення охорони «державної

таємниці» (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ від 11.01.2024 р.);

– *правотворчій сфері* – для підготовки проєктів законів та підзаконних нормативно-правових актів про внесення змін і доповнень до чинних законодавчих актів з метою їх вдосконалення;

– *правозастосовній діяльності* – отримані результати дозволяють покращити практичну діяльність органів системи ДКВС України щодо забезпечення належного рівня охорони «державної таємниці»;

– *освітньому процесі* – положення і висновки дисертації можуть бути використані при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Інформаційне право», «Охорона державної таємниці», «Основи організації та забезпечення режиму секретності» під час підготовки лекцій і навчальних посібників з даної тематики (акт впровадження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 10.01.2024 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення та висновки було оприлюднені на національних та міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 16 травня 2019 р.), «Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.)» (м. Харків, 22 листопада 2019 р.), «Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування ХНУВС)» (м. Харків, 20 листопада 2020 р.), «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (м. Харків, 19 листопада 2021 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено у п'яти наукових статтях, з яких чотири опубліковано в наукових фахових виданнях України, одну – в іноземному науковому виданні, а також у чотирьох тезах наукових повідомлень на міжнародних та національних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 283 сторінки. Список використаних джерел містить 352 найменування і займає 42 сторінки, додатки займають 6 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, грантами, окреслено мету й завдання, об'єкт і предмет, перелічено використані методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію матеріалів дослідження, структуру та обсяг роботи.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративно-правової охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України» містить три підрозділи, в яких визначено основні ознаки державної таємниці та її місце серед інших видів інформації, що має обмеження доступу, охарактеризовано

державну таємницю як об'єкт адміністративно-правової охорони, запропоновано визначення поняття «адміністративно-правова охорона державної таємниці»; окреслено коло завдань з охорони державної таємниці в ДКВС України, класифіковано принципи, за якими вони здійснюються, надано рекомендації щодо нормативно-правового закріплення загальних принципів охорони державної таємниці; розкрито зміст правових засад охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України.

У підрозділі 1.1 «Державна таємниця як об'єкт адміністративно-правової охорони», досліджено сутність поняття «інформація», охарактеризовано різновиди обмеження доступу до інформації, розглянуто існуючі види таємної інформації, приділено увагу грифам (індексам), які визначають категорії документів з обмеженим доступом, виявлено ознаки інформації, яка відноситься до державної таємниці, досліджено зміст та ознаки адміністративно-правової охорони державної таємниці, розглянуто особливості її об'єкту.

Запропоновано перелік ознак розрізнення видів «таємної інформації» та оцінки якості їх правового врегулювання, який включає такі складові: 1) назва виду «таємної інформації»; 2) мета виокремлення виду «таємниці»; 3) сфера діяльності, в якій створюється «таємна інформація»; 4) характеристика загроз, які становить розголошення «таємної інформації»; 5) правові засади унормування виду «таємниці»; 6) особливості захисту «таємної інформації» та правового режиму її охорони.

Надано визначення «об'єкту адміністративно-правової охорони державної таємниці. Це доступ до «секретної інформації» (в будь-якому її виді), встановлений законодавством порядок поведіння із «державною таємницею» та ресурси, контроль яких здійснюється з метою охорони «державної таємниці» (матеріальні носії секретної інформації (МНСІ); режимні приміщення, зони та території; інформаційні (автоматизовані) та інформаційно-комунікаційні системи тощо).

Під «адміністративно-правовою охороною державної таємниці» запропоновано розуміти: комплексну систему адміністративно-правових норм, яка реалізуються визначеними державою суб'єктами з метою запобігання розголошенню «секретної інформації» та втратам її матеріальних носіїв, визначає і забезпечує відповідальність та врегульовує заходи забезпечення «режиму секретності» і обмеження доступу до відомостей, які містять «державну таємницю».

У підрозділі 1.2 «Завдання та принципи адміністративно-правової охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України» висвітлено загальні наукові підходи щодо тлумачення таких понять як «завдання» та «принципи» діяльності, з'ясована їх сутність та особливості в сфері охорони державної таємниці.

Уточнено значення категорії «принцип», яка виступає не лише в якості керівних засад певної діяльності але й представляє з себе критерій для прийняття управлінських (адміністративних) рішень. Встановлено, що профільний (спеціальний) закон в сфері охорони державної таємниці закріплює лише обмежену кількість «принципів», які стосуються виключно порядку віднесення

інформації до державної таємниці. Запропоновано додати в зміст відповідного Закону такі принципи охорони «державної таємниці» як: принцип законності; принцип необхідного знання; принцип персональної відповідальності; принцип комплексного оцінювання «інформації»; принцип обліку «інформації» та документування діяльності.

Класифіковано загальні завдання, які притаманні для всіх суб'єктів, що провадять діяльність пов'язану із «державною таємницею». Виділено такі групи завдань: контрольно-наглядові; обліку та документування; організаційні; аналітичні, комунікаційні, завдання із планування.

У підрозділі 1.3 «Правові засади охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України» розглянуто сутність та співвідношення понять «правові основи», «правові джерела» та «правові засади» унормування питань реалізації охорони державної таємниці.

Класифіковано «правові засади» охорони «державної таємниці». Виділено такі їх групи: 1) за джерелом походження: національні (визначені законодавством України); та міжнародні (носять договірний характер); 2) за правовою силою: Конституція України; міжнародні договори обов'язковість яких визнана Верховною Радою України; Кодекси та Закони України; підзаконні нормативно-правові акти (в тому числі видані суб'єктами провадження діяльності, пов'язаної із державною таємницею), а також нератифіковані міжнародні угоди; 3) за призначенням та змістом: адміністративно-управлінської спрямованості; видані щодо деліктів; складені з питань про визначення «інформації», яка становить «державну таємницю» (наприклад, ЗВДТ).

Констатовано, що особливістю створення нормативно-правових актів, виданих на рівні суб'єкта провадження діяльності, пов'язаної із «державною таємницею» (наприклад, окремого органу системи ДКВС України), існує необхідність їх узгодження із визначеним законодавством державним суб'єктом та суб'єктом, в сфері підпорядкування якого знаходиться видавець акта.

Розділ 2 «Адміністративно-правові засоби охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України» має три підрозділи в яких: охарактеризовано правовий статус суб'єктів охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України; визначено особливості адміністративно-правових форм та методів охорони державної таємниці в ДКВС України; з'ясовано особливості адміністративної відповідальності за порушення режиму секретності та проведення службових розслідувань в ДКВС України.

У підрозділі 2.1 «Адміністративно-правове закріплення системи суб'єктів охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України та їх адміністративно-правовий статус» на підставі аналізу наукової літератури, нормативно-правової бази та особливостей практики практики, які характеризують окремі питання охорони державної таємниці в ДКВС України було сформульовано класифікацію відповідних суб'єктів, визначено особливості їх діяльності і компетенцій, запропоновано деякі організаційно-структурні й нормативно-правові удосконалення.

Виділено дві групи суб'єктів, які входять до системи охорони державної таємниці: 1) суб'єкти із специфічними, притаманними лише їм повноваженнями та функціями: Верховна Рада України; Президент України, Рада національної безпеки і оборони України (РНБО); Кабінет Міністрів України; Служба безпеки України; Центральні (ЦОВВ) та місцеві органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування; інші державні органи (наприклад ДССЗІ України); 2) суб'єкти, які виконують типові завдання, що реалізуються в усіх юридичних особах, що провадять діяльність пов'язану із «державною таємницею»: керівники в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності (компетенція керівників обмежена тим органом, або юридичною особою, в яких вони обіймають керівну посаду); підпорядковані керівникам режимно-секретні органи (РСО); держані експерти з питань таємниць (держексперти).

Аргументовано, що ДКВС України – це узагальнена назва специфічного правового інституту, сформованого внаслідок тривалих трансформацій, покликаних вирішити проблему виконання кримінальних покарань й розбудови пенітенціарної системи в Україні. З'ясовано, що головним органом в системі ДКВС України є Міністерство юстиції України (МЮУ). Зокрема йому підпорядковуються міжрегіональні управлінні з питань виконання кримінальних покарань та пробації (територіальні органи МЮУ), а також низка інших суб'єктів системи ДКВС України. В свою чергу, керівні функції по відношенню до названих міжрегіональних управлінь виконує Департамент з питань виконання кримінальних покарань (Департамент), який водночас також є територіальним органом МЮУ.

Запропоновано низку нормативно-правових змін щодо удосконалення чинного Положення про Департамент з питань виконання кримінальних покарань, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 20.09.2023 року № 3362/5.

У підрозділі 2.2 *«Адміністративно-правові форми та методи охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України»* висвітлено наукові підходи щодо розуміння таких понять як «форми» і «методи», а також охарактеризовано співвідношення цих категорій.

З'ясовано, що «методи охорони державної таємниці» є спрямовані на осіб, які провадять діяльність пов'язану із «державною таємницею», способи впливу, що відповідають вимогам законодавства і запроваджуються з метою забезпечення охорони «секретної інформації». Встановлено, що характерною особливістю методів, які застосовуються в сфері охорони «державної таємниці», є їх імперативний характер. Прикладами методів охорони «державної таємниці» є: встановлення правового режиму «секретності»; застосування методу заохочення; задіяння методу контролю; використання інших методів.

Визначено, що «форми охорони державної таємниці» – представляють з себе наділені характерними зовнішніми ознаками дії суб'єктів уповноважених на їх здійснення з метою забезпечення охорони «державної таємниці». Такі дії можуть задокументованими й вести до настання правових наслідків, або не залишати по собі задокументованих свідчень. Враховуючи останню особливість, вичерпний

перелік можливих форм реалізації заходів з охорони «державної таємниці» фактично неможливо визначити в нормативно-правових актах. Означені форми діяльності варто поєднувати з урахуванням обставин кожної окремої ситуації. Наприклад, контроль з охорони «державної таємниці» може здійснюватися у формі: усного опитування; письмового опитування; тестування; перевірки наявності законспектованих відомостей; практичної перевірки виконання вимог режиму «секретності» тощо. Відтак навчально-освітня функція РСО може реалізуватися в формі: ознайомлення із інформацією під підпис; проведення інструктажів або бесід; повідомлення співробітників про тематичні випадки й практику, що мала місце в інших органах, підприємствах, установах чи організаціях; забезпечення доступу до бібліотеки РСО (якщо така сформована); проведення внутрішнього навчання або тренінгів; залучення працівників до проведення тематичних занять в якості співведучого або доповідача; розробки внутрішніх методичних рекомендації або пам'яток; складання переліку необхідних для опанування нормативно-правових і інформаційних матеріалів; консультування з боку РСО; тощо.

У підрозділі 2.3 «Адміністративна відповідальність за порушення режиму секретності та проведення службових розслідувань в Державній кримінально-виконавчій службі України» встановлено, що порушення режиму секретності тягне за собою кримінальну, адміністративну та дисциплінарну відповідальність.

Констатовано, що адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства про державну таємницю встановлена статтею 15 «Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень» і статтею 212² «Порушення законодавства про державну таємницю» Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Іншими статтями цього Кодексу також визначено особливості розгляду справи, застосування адміністративного затримання та доставлення порушника до визначених законодавством органів у випадках порушення законодавства про державну таємницю. Компетенція розгляду справ про відповідні адміністративні правопорушення встановлена статтею 221 КУпАП, а особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення визначені статтею 255 цього ж Кодексу.

Особи, які наділені правом складати протоколи про адміністративні правопорушення належать до органів Служби безпеки України (СБУ) і органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ України). Втім враховуючи вірогідне збільшення кількості суб'єктів провадження діяльності, яка пов'язана із державною таємницею (а аргументом на користь такого збільшення виступає розбудова системи критичної інфраструктури, що провадиться в Україні), а також нормативно врегульовану практику здійснення режимно-секретними органами, деяких адміністративно-правових заходів управлінського характеру по відношенню до суб'єктів, які знаходяться в сфері їх підпорядкування (наприклад: подання документів для оформлення спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної із державною таємницею, щодо суб'єктів, які отримують такий дозвіл вперше; або погодження проектів номенклатур справ), запропоновано розширити

повноваження РСО. Рекомендовано надати особам режимно-секретних органів право складати протоколи про адміністративні правопорушення визначені пунктами 1-8 частини першої статі 212⁻² КУпАП, виявлені ними під час проведення перевірок, здійснюваних РСО в межах компетенції, передбаченої законодавством для цих органів.

Встановлено, що службові розслідування в Державній кримінально-виконавчій службі України проводиться в порядку визначеному Наказом Міністерства юстиції України від 12.03.2015 року № 356/5 (із змінами). Означеним Наказом не враховано можливості проведення службових розслідувань для осіб, які не мають статусу службовця. Наказ містить й інші недосконалості. Запропоновані шляхи їх усунення.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правової охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України» складається з двох підрозділів, в яких розкриваються особливості сучасних зарубіжних напрацювань та прогресивного досвіду в сфері охорони державної таємниці та розглядаються напрями і шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід адміністративно-правової охорони державної таємниці та можливості його використання в Україні» проаналізовано наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики охорони державної таємниці, міжнародні та закордонні нормативно-правові акти, документи та стандарти.

Доведено, що розвиток охорони «державної таємниці» в сучасній Україні характеризується: посиленням взаємодії державних органів із суб'єктами господарювання різних форм власності та спрямованістю на встановлення щільних партнерських відносин в сфері охорони державної таємниці з країнами ЄС та НАТО. Встановлено, що правову основу діяльності НАТО та ЄС в сфері кваліфікованої інформації з обмеженим доступом становлять: «Політика безпеки НАТО» С-М (2002) 49 та «Правила безпеки ЄС» 2013/488/EU.

Зроблено висновок, що відповідна політика безпеки НАТО є динамічною системою, яка дозволяє певне варіювання норм національного права в означеній сфері. Наприклад, окремі держави члени використовують як чотирівневу, так і тривірневу кваліфікації інформації (обмеження доступу до таємниць).

З'ясовано, що одним з основних мотивів узгодження національного законодавства з вимогами ЄС для країн, що вступають в Європейський Союз виступає забезпечення конкурентоздатності на ринку «секретних» товарів та послуг.

Враховуючи наявність у розвинутих демократичних держав не лише позитивного, але й негативного досвіду в сфері охорони «державної таємниці», їх напрацювання неможна вважати еталонними. Відтак варто виробити критерії оцінки доцільності запровадження закордонного досвіду в національну правотворчу практику. У якості таких критеріїв пропонуємо: 1) порівняння прогнозованого рівня захисту «державних таємниць» із вже існуючим (з метою недопущення його зниження); 2) критичне оцінювання вартості та трудомісткості

запровадження змін з урахуванням існуючих альтернатив; 3) прийняття принципу унеможливлення простого переносу існуючих міжнародних норм в національне законодавство без їх попередньої адаптації.

У підрозділі 3.2 «Розвиток адміністративно-правового регулювання охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України» опрацьовано деякі з основних напрямів розвитку охорони «державної таємниці» в ДКВС України та в державі в цілому. досліджено три напрями: законотворчість; шляхи та напрями розвитку міжнародної взаємодії; задачі, що поставлені перед ДКВС України.

В ході вивчення законотворчих ініціатив в сфері охорони «державної таємниці» досліджено проект Закону України «Про безпеку класифікованої інформації» (реєстр. № 8394 від 27.01.2023). Доведено, що запропонований проект має низку суттєвих корупційних, бюджетних та змістовних недоліків і потребує суттєвого доопрацювання.

Зроблено висновок про те, що перспективними напрямками розширення та поглиблення міжнародної взаємодії для України в сфері охорони «державної таємниці» є: розширення кола держав, з якими укладено відповідні угоди про взаємодію; й підвищення рівня співробітництва та можливостей обміну «інформацією» з найвищими ступенями «секретності» з державами НАТО та ЄС.

З'ясовано, що документами стратегічного планування розвитку системи ДКВС України передбачено автоматизацію і цифровізацію документообігу. Аргументовано, що виконання відповідного завдання неможливе без довгострокових планів фінансування означеного напрямку робіт та перегляду низки нормативно-правових обмежень, щодо копіювання і архівування документів при опрацюванні їх в електронній формі.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації викладено нове розв'язання наукової задачі щодо удосконалення адміністративно-правової охорони «державної таємниці» в Державній кримінально-виконавчій службі України, на сучасному етапі її розвитку, які сформульовані в теоретичних положеннях і пропозиціях практичного й нормотворчого характеру, що містять наукову новизну.

1. Доведено існування різних видів таємної інформації та запропоновано схему для аналізу їх ознак, яка включає такі складові: назва виду «таємної інформації»; мета виокремлення виду «таємниці»; сфера діяльності, в якій створюється «таємна інформація»; характеристика загроз, які становить розголошення «таємної інформації»; правові засади унормування виду «таємниці»; особливості захисту «таємної інформації» та правового режиму її охорони..

З'ясовано, що об'єктом адміністративно-правової охорони державної таємниці є: доступ до «секретної інформації» (в будь-якому її виді), встановлений законодавством порядок поводження із «державною таємницею» та ресурси, контроль яких здійснюється з метою охорони «державної таємниці» (матеріальні носії секретної інформації (МНСІ); режимні приміщення, зони та території; інформаційні (автоматизовані) та інформаційно-комунікаційні системи тощо).

Запропоновано визначення поняття «адміністративно-правова охорона державної таємниці». Остання є: комплексною системою адміністративно-правових норм, яка реалізуються визначеними державою суб'єктами з метою запобігання розголошенню «секретної інформації» та втратам її матеріальних носіїв, визначає і забезпечує адміністративну відповідальність та врегульовує заходи забезпечення «режиму секретності» і обмеження доступу до відомостей, які містять «державну таємницю».

2. Уточнено призначення категорії «принцип», як критерія для прийняття управлінських (адміністративних) рішень. Визначено, що Закону України «Про державну таємницю» містить лише «спеціальні», спрямовані на окремий напрям робіт принципи. Для виправлення виявленого недоліку, запропоновано додати до Закону України «Про державну таємницю» такі принципи: принцип законності; принцип необхідного знання; принцип персональної відповідальності; принцип комплексного оцінювання «інформації»; принцип обліку «інформації» та документування діяльності

Запропоновано класифікувати завдання в сфері охорони державної таємниці: на такі, що пов'язані із інституційною ознакою суб'єкта охорони державної таємниці; та такі, що є загальними для всіх суб'єктів, які провадять діяльність пов'язану із державною таємницею. Останню групі виділено такі види завдань: контроль-наглядові; обліку та документування; організаційні; аналітичні, комунікаційні, завдання із планування.

3. Класифіковано «правові засади» охорони «державної таємниці» за такими ознаками: 1) за джерелом походження: національні (визначені законодавством України); та міжнародні (носять договірний характер); 2) за правовою силою: Конституція України; міжнародні договори обов'язковість яких визнана Верховною Радою України; Кодекси та Закони України; підзаконні нормативно-правові акти (в тому числі видані суб'єктами провадження діяльності, пов'язаної із державною таємницею), а також нератифіковані міжнародні угоди; 3) за призначенням та змістом: адміністративно-управлінської спрямованості; видані щодо деліктів; складені з питань про визначення «інформації», яка становить «державну таємницю» (наприклад, ЗВДТ).

4. всіх суб'єктів системи охорони державної таємниці розділено на дві групи: 1) суб'єкти із специфічними, притаманними лише їм повноваженнями та функціями: Верховна Рада України; Президент України, Рада національної безпеки і оборони України (РНБО); Кабінет Міністрів України; Служба безпеки України; Центральні (ЦОВВ) та місцеві органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування; інші державні органи (наприклад ДССЗІ України); 2) суб'єкти, які виконують типові завдання, що реалізуються в усіх юридичних особах, що провадять діяльність пов'язану із «державною таємницею»: керівники в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності (компетенція керівників обмежена тим органом, або юридичною особою, в яких вони обіймають керівну посаду); підпорядковані керівникам режимно-секретні органи (РСО); держані експерти з питань таємниць (держексперти).

З метою удосконалення охорони державної таємниці в ДКВС України запропоновано низку нормативно-правових змін щодо удосконалення чинного Положення про Департамент з питань виконання кримінальних покарань, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 20.09.2023 року № 3362/5.

Щодо державних експертів з питань таємниць, виявлено особливості їх стану (пов'язані із реформуванням ДКВС України) та аргументовано пропозицію розширити перелік відповідних держекспертів у системі ДКВС України.

5. З'ясовано, що методами охорони державної таємниці – є спрямовані на осіб, які провадять діяльність пов'язану із «державною таємницею», способи впливу, що відповідають вимогам законодавства і запроваджуються з метою забезпечення охорони «секретної інформації». Встановлено, що характерною особливістю методів, які застосовуються в сфері охорони державної таємниці, є їх імперативний характер. Прикладами методів охорони державної таємниці є: встановлення правового режиму секретності; метод заохочення; метод контролю, інші методи.

Встановлено, що форми охорони державної таємниці – представляють з себе наділені характерними зовнішніми ознаками дії суб'єктів уповноважених на їх здійснення з метою забезпечення охорони «державної таємниці». Такі дії можуть задокументованими й вести до настання правових наслідків, або не залишати по собі задокументованих свідчень. Різноманітність форм охорони державної таємниці дозволяє використовувати їх обираючи в залежності від ситуації.

6. Встановлено, що порушення режиму секретності тягне за собою кримінальну, адміністративну та дисциплінарну відповідальність. Констатовано, що адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства про державну таємницю встановлена і статтею 212⁻² «Порушення законодавства про державну таємницю» Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Компетенція розгляду справ про відповідні адміністративні правопорушення закріплена статтею 221 КУпАП. А особи, які наділені правом складати протоколи про адміністративні правопорушення належать до органів Служби безпеки України і органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Запропоновано розширити повноваження РСО і рекомендовано надати посадовим особам режимно-секретних органів право складати протоколи про адміністративні правопорушення визначені пунктами 1-8 частини першої статі 212⁻² КУпАП, виявлені ними під час проведення перевірок, здійснюваних РСО в межах компетенції, передбаченої законодавством для цих органів.

Встановлено, що службові розслідування в ДКВС України проводиться в порядку визначеному Наказом Міністерства юстиції України від 12.03.2015 року № 356/5 (із змінами). В зазначеному Наказі виявлено декілька недосконалостей. Запропоновано шляхи їх усунення.

7. Виявлено дві основні тенденції розвитку розвитку охорони «державної таємниці» в сучасній Україні. Вони характеризується: посиленням взаємодії державних органів із суб'єктами господарювання різних форм власності та

спрямованістю на встановлення щільних партнерських відносин в сфері охорони державної таємниці з країнами ЄС та НАТО.

Встановлено, що правову основу діяльності НАТО та ЄС в сфері кваліфікованої інформації з обмеженим доступом становлять: «Політика безпеки НАТО» С-М (2002) 49 та «Правила безпеки ЄС» 2013/488/EU. Наголошено, що відповідна політика НАТО дозволяє певне варіювання норм національного права в означеній сфері. Наприклад, окремі держави члени використовують як чотирівневу, так і трирівневу кваліфікації інформації (обмеження доступу до таємниць).

З'ясовано, що одним з основних мотивів узгодження національного законодавства з вимогами ЄС для країн, що вступають в Європейський Союз, є намагання забезпечити власну конкурентоздатність на ринку та можливість вільно укладати контракти, які містять класифіковану інформацію і державні секрети.

Враховуючи наявність у розвинутих демократичних держав не лише позитивного, але й негативного досвіду в сфері охорони «державної таємниці», їх напрацювання неможна вважати еталонними. Відтак варто виробити критерії оцінки доцільності запровадження закордонного досвіду в національну правотворчу практику. У якості таких критеріїв або принципів оцінки пропонуємо: 1) порівняння прогнозованого рівня захисту «державних таємниць» із вже існуючим (з метою недопущення його зниження); 2) критичне оцінювання вартості та трудомісткості запровадження змін з урахуванням існуючих альтернатив; 3) прийняття принципу унеможливлення простого переносу існуючих міжнародних норм в національне законодавство без їх попередньої адаптації.

8. В ході вивчення законотворчих ініціатив в сфері охорони «державної таємниці» досліджено проєкт Закону України «Про безпеку класифікованої інформації» (реєстр. № 8394 від 27.01.2023). Аргументовано доведено, що запропонований проєкт має низку суттєвих корупційних, бюджетних та змістовних недоліків і потребує суттєвого доопрацювання.

Ідентифіковано два перспективні напрями посилення міжнародної взаємодії в сфері охорони «державної таємниці». Ними є: розширення кола держав, з якими укладено відповідні угоди про взаємодію; й підвищення рівня співробітництва та можливостей обміну «інформацією» з найвищими ступенями «секретності» з державами НАТО та ЄС.

З'ясовано, що документами стратегічного планування розвитку системи ДКВС України передбачено автоматизацію документообігу та переведення документації в електронний формат, що відповідає загальносвітовим трендам в. Враховуючи вірогідну вартість подібних вдосконалень, запропоновано розробити довгострокові плани фінансування означеного напрямку робіт. Аргументовано, що для змістовної реалізації відповідного напрямку робіт також необхідні зміни законодавства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Денищук Д.Є. Особливості діяльності державних експертів з питань таємниць Державної кримінально-виконавчої служби України. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76). С. 112-117. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.1.16> .

2. Денищук Д.Є. Історико-правовий аспект становлення та розвитку охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України. *Наукові Записки. Серія: Право*. 2020. Вип. 8. Спецвипуск. С. 299-305.

3. Денищук Д.Є. Контроль знань з охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України: питання сьогодення. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 1 (28). С. 337-346. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.31> .

4. Денищук Д.Є. Державна кримінально-виконавча служба України як суб'єкт реалізації державної політики з охорони державної таємниці. *KELM: Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 7 (59). С. 238-244. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.38> .

5. Денищук Д.Є. Особливості здійснення контролю знань з охорони державної таємниці в ДКВС України. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2 (29). С. 361-372. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.30> .

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Денищук Д.Є. Історичний розвиток і сучасний стан системи охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених: тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи, (м. Харків, 16 травня 2019 року)*. Харків. 2019. С. 64-68.

7. Денищук Д.Є. Місце та перспективи системи охорони державної таємниці у забезпеченні національної безпеки України. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.)* : зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту/МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, (м. Харків, 22 листопада 2019 р.). Харків, 2019. С. 147-149.

8. Денищук Д.Є. Види державної таємниці: сучасний стан. *Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / редкол.: Д.В. Швець (голова), О.М. Бандурка, С.М. Гусаров та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, (м. Харків, 20 листопада 2020 р.). Харків : ХНУВС, 2020. С. 170-172.

9. Денищук Д.Є. Сучасні проблеми правового забезпечення охорони державної таємниці. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. X Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 27-й річниці створення Харків. нац. ун-ту внутр. справ / МВС України, МОН України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». (м. Харків, 19 листопада 2021 р.) Харків : ХНУВС, 2021. С. 58-59.

АНОТАЦІЯ

Денищук Д. Є. Адміністративно-правова охорона державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (081 – Право). Науково-дослідний інститут публічного права, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2024.

Дисертацію присвячено визначенню особливостей адміністративно-правового регулювання відносин, що складаються в сфері охорони державної таємниці в ДКВС України, а також формулюванню перспективних напрямків удосконалення адміністративного законодавства в цій сфері.

У дослідженні викладено сучасний погляд на існування різних видів таємної інформації. Виявлено перелік ознак, якими характеризується секретна інформація, охарактеризовано «об'єкт адміністративно-правової охорони державної таємниці». Наголошено, що «адміністративно-правова охорона державної таємниці» є комплексною системою адміністративно-правових норм, яка реалізується визначеними державою суб'єктами з метою запобігання розголошенню «секретної інформації» та втратам її матеріальних носіїв, визначає і забезпечує адміністративну відповідальність та врегульовує заходи забезпечення «режиму секретності» і обмеження доступу до відомостей, які містять «державну таємницю».

Окреслено коло завдань і принципів адміністративно-правової охорони державної таємниці. Сформульовано низку нових загальних принципів. Класифіковано завдання з адміністративно-правової охорони державної таємниці.

Охарактеризовано та систематизовано систему суб'єктів охорони державної таємниці, визначено перелік суб'єктів, які провадять свою діяльність безпосередньо в системі ДКВС України. Охарактеризовано правові засади охорони державної таємниці та запропоновано розширити перелік державних експертів з питань таємниць за рахунок керівних посад в Департаменті з питань виконання кримінальних покарань.

Розкрито сутність методів та форм охорони державної таємниці, зроблено висновок про існування широкого спектру відповідних форм та доцільність їх застосування в залежності від ситуації.

Виявлено особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства про охорону державної таємниці. Проаналізовано прогресивний міжнародний досвід, з'ясовано особливості історичного розвитку та сучасного стану охорони державної таємниці в ДКВС України. Зроблено висновки та представлено рекомендації щодо подальшого удосконалення охорони державної таємниці в ДКВС України.

Виявлено дві основні тенденції розвитку розвитку охорони «державної таємниці» в сучасній Україні. Вони характеризується: посиленням взаємодії державних органів із суб'єктами господарювання різних форм власності та спрямованістю на встановлення щільних партнерських відносин в сфері охорони державної таємниці з країнами ЄС та НАТО.

Запропоновано підхід до оцінки доцільності запровадження міжнародного досвіту з охорони державної таємниці. Ним передбачається: 1) порівняння прогнозованого рівня захисту «державних таємниці» із вже існуючим (з метою недопущення його зниження); 2) критичне оцінювання вартості та трудомісткості запровадження змін з урахуванням існуючих альтернатив; 3) прийняття принципу унеможливлення простого переносу існуючих міжнародних норм в національне законодавство без їх попередньої адаптації.

Ключові слова: адміністративне право, гриф обмеження доступу, державна безпека, Державна кримінально-виконавча служба України (ДКВС України), державна таємниця, державний експерт з питань таємниць, законопроект, законотворчість, Звід відомостей, що становлять державну таємницю (ЗВДТ), інформаційна безпека, інформація з обмеженим доступом, Міністерство юстиції України (МЮ України), національна безпека, нормотворчість, охорона державної таємниці, пенітенціарна система, правовий режим секретності, режимно-секретний орган (РСО), секретність, система виконання кримінальних покарань.

SUMMARY

Denischuk D. E. Administrative and legal protection of state secrets in the State Criminal Enforcement Service of Ukraine – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 (081 - Law). Research Institute of Public Law, Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vinnichenko. Kropyvnytskyi, 2024.

The dissertation is devoted to defining the peculiarities of the administrative and legal regulation of relations in the sphere of state secret protection in the State Secret Service of Ukraine, as well as to the formulation of promising directions for the improvement of administrative legislation in this area.

The study presents a modern view of the existence of various types of secret information. The list of features characterizing secret information was revealed, and the "object of administrative and legal protection of state secrets" was characterized. It was emphasized that "administrative-legal protection of state secrets" is a complex system of administrative-legal norms, which is implemented by entities determined by the state in order to prevent the disclosure of "secret information" and the loss of its material carriers, defines and ensures administrative responsibility and regulates security measures " secrecy regime" and restriction of access to information that contains "state secrets".

The range of tasks and principles of administrative and legal protection of state secrets is outlined. A number of new general principles have been formulated. The task of administrative and legal protection of state secrets is classified.

The system of entities protecting state secrets has been characterized and systematized, and the list of entities that conduct their activities directly in the system of the State Secret Service of Ukraine has been determined. The legal principles of protection of state secrets were characterized and it was proposed to expand the list of state experts on secrets at the expense of management positions in the Department for the Execution of Criminal Punishments.

The essence of methods and forms of protection of state secrets is revealed, a conclusion is made about the existence of a wide range of appropriate forms and the expediency of their application depending on the situation.

Peculiarities of administrative responsibility for violation of the legislation on the protection of state secrets have been revealed. The progressive international experience was analyzed, the peculiarities of the historical development and the current state of state secret protection in the State Criminal Enforcement Service of Ukraine were clarified. Conclusions were made and recommendations were presented regarding the further improvement of the protection of state secrets in the State Security Service of Ukraine.

Two main trends in the development of the protection of "state secrets" in modern Ukraine have been identified. They are characterized by: strengthening the interaction of state bodies with business entities of various forms of ownership and focusing on establishing close partnership relations in the field of state secret protection with EU and NATO countries.

An approach to assessing the expediency of introducing international education on the protection of state secrets is proposed. It envisages: 1) a comparison of the projected level of protection of "state secrets" with the existing one (in order to prevent its reduction); 2) a critical assessment of the cost and complexity of implementing changes, taking into account existing alternatives; 3) adoption of the principle of making it impossible to simply transfer existing international norms into national legislation without their prior adaptation.

Keywords: administrative law, access restriction stamp, state security, State Criminal Enforcement Service of Ukraine, state secret, state expert on secrets, draft law, law-making, Compilation of information constituting a state secret, information security, information with limited access, Ministry of Justice of Ukraine, national security, rule-making, protection of state secrets, penitentiary system, legal regime of secrecy, regime-secret body, secrecy, system of execution of criminal punishments.

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.**

Підп. до друку 03.05.2024 р. Формат 60×90/16. Папір офсетн.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 9902.

*РЕДАКЦІЙНО–ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24–59–84.
Факс.: (0522) 24–85–44.
E–Mail: mails@cuspu.edu.ua*

